

Terra Cognita – näyttely eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstämme

Cecilia af Forselles-Riska

Kulttuurivuoden suuri historiallinen näyttely Terra Cognita kertoo eurooppalaisten maailmankuvista eri aikoina; maailmankulun löytöretkeilijän Adolf Erik Nordenskiöldin historialliset kartat kertovat miten käsitys maailmasta on muuttunut vuosisadasta toiseen. Nordenskiöldin kokoelma hankittiin vuosisadan alussa Suomeen. Kokoelma on sisällytetty Unescon maailmankulttuuriperinnön *Memory of the World*-ohjelmaan.

Pelkästään Unescon ohjelmaan kuuluminen riittäisi syyksi panostaa Nordenskiöldin karttoihin kulttuurivuonna. Mutta mikä tämän ohella tekee Terra Cognita -näyttelystä erikoisen? Suurin osa maailmanperinnön kulttuuritaiteista, esimerkiksi Suomenlinna, yleisön helposti nähtävissä. Nordenskiöldin karttakokoelma on taas suurelta yleisöltä suljettu kokoelma - se on vain tutkijoiden käytettävissä. Helsingin kulttuurikaupunkisäätiön ja Helsingin yliopiston kirjaston päätös panostaa kulttuurivuonna suureen karttanäyttelyyn mahdollistaa monelle nähdä ainakin pienen osan kokoelman 24 000:sta kartasta. Terra Cognita -näyttely järjestetään sekä suurelle yleisölle että alan harrastajille.

Kulttuuripääkaupunkihankkeen kantava teema on Eurooppa. Tähän liittyy toinen näyttelyn taustaa. Nordenskiöldin karttojen esiintuomisella voidaan osoittaa sekä kotimaassa että kansainvälisesti miten korkeatasoinen ja merkittävä kulttuuritaarre löytyy Suomesta ja Helsingistä. Unescon listauksen jälkeen Nordenskiöldin kokoelma on verrattavissa muihin merkittäviin eurooppalaisiin kulttuuritaarteisiin, kuten vaikkapa Ranskan Mont Saint Micheliin tai käsinmaalattuihin käsikirjoituksiin. Vieraskynäartikkelissani Helsingin Sanomissa 1996 totesinkin että "Kun Helsinki vuonna 2000 esittäytyy Euroopan kulttuurikaupunkina, kysymys ei ole ainoastaan kiinnostavan ilmeen näyttämisestä muille eurooppalaisille. Suuret kulttuuritapahtumat vaikuttavat myös kansallisella tasolla omakuvamme kehittymiseen. EU-jäsenyys on vaikuttanut syvästi yhteiskuntaamme. Tämä muutos vaatii kulttuurin alalla selityksiä ja kuvauksia - siis symboleja, jotka auttavat yhteiskunnan uusien piirteiden sisäistämiseksi". Uusissa EU-maissa onkin viime vuosina ahkerasti järjestetty Eurooppa-aiheisia näyttelyitä.

Kartat ja avartuva maailmankuva

Näyttelyssä on kaksi päätemaa. Toinen kertoo muuttuvasta eurooppalaisesta ja Eurooppa-keskeisestä maailmankuvasta ja toinen miten vähitellen myös läntiset (siis Amerikka) ja pohjoiset alueet (siis pohjoismaat ja arktiset alueet) tulivat tunnetuiksi keskisessä Euroopassa. Terra Cognita, tunnettu maailma, laajeni alue alueelta.

Näyttelyn maailmankuva-osa kertoo suurista askelista maailmankuvan kehityksessä. Tässä valaistaan eri ajanjaksojen ja kartantuottajien käsityksiä maailmasta, niiden vaikutuksia karttoihin ja maantieteellisiin pyrkimyksiin. Historialliset kartat eivät heijasta vain maantieteellisiä kehitysaskelista ja todellisia havaintoja vaan uskontoa, politiikkaa, taidetta, käsityksiä ja taikauskkoa. Kartat kertovat miten maailmankuva jatkuvasti on muuttunut myös muiden kuin maantieteellisten seikkojen seurauksena. Erityisen huomion saavat keskiajan uskonnollinen maailmankuva, antiikin perintö, renessanssin Italia ja löytöretkeilijöiden maailmankuva, hollantilaisten kauppioiden maailmanvalloitus sekä tieteellinen ja rationaalinen maailmankuva. Toinen osa näyttelyssä kertoo miten tunnetun maailman piiri laajenee länteen ja pohjoiseen. Amerikka, Pohjoismaat ja arktiset alueet liitettiin eurooppalaiseen maailmankuvaan, jonka jälkeen alkoi näiden alueiden maantieteellisen ja myös muun kulttuurin tuntemuksen kasvu Euroopassa.

Terra Cognita näyttely järjestetään Snellmanin salissa, Snellmaninkadun vanhan postin tiloissa, joka tänä vuonna toimii kulttuurivuoden näyttelytilana ja sen jälkeen siihen tulee postimuseo. Esillä on alkuperäiskarttoja sekä multimediumuodossa yhteensä noin 200 ainutlaatuisia karttaa.

Kartat verkossa ja romppuna

Nordenskiöldin kokoelman kartat ovat sidottuja alkuperäisiin teoksiinsa. Näyttelyn esillepanoa tällainen tietysti hankaloittaa: karttakirja voidaan avata vain yhdestä kohdasta joten teoksen muut kartat jäävät piiloon. Uuden tekniikan hyväksikäyttö mahdollistaa kuitenkin kokoelman mahdollisimman laajan ja monipuolisen esittämisen: koska näyttelyyn voi tutustua myös verkossa, on mahdollista levittää näyttely myös itse näyttelytilan ulkopuolelle. Karttojen esillepanoon uusi tietotekniikka tarjoaa myös oivia mahdollisuuksia esimerkiksi leikkaus-, zoomaus- ja suurennustoimintojen avulla; luettavuus ja käyttömahdollisuudet paranevat. Suojaus- ja säilytysnäkökulmiakaan ei tarvitse huomioida.

Terra Cognita CD-rom on puolestaan näyttelyä täydentävä, mutta siitä riippumaton kokonaisuus, jossa on näyttelyssä esillä olevien karttojen lisäksi yli 100 muutakin karttaa kokoelmasta. CD-romin teemat poikkeavatkin siksi osin näyttelyn aiheista. Pääaiheina ovat Ptolemaioksen karttateokset, Amerikan löytäminen, Itämeren pohjoiset osat Huippuvuoret ja Pohjoisnapa sekä Siperian pohjoisrannikko. CD-romia myydään näyttelyn yhteydessä.

Kirjoittaja on kartografian historian tutkija ja filosofian tohtori. Hän on toiminut Terra Cognita -näyttelyn sisältösuunnittelijana.

***

Terra Cognita Maailma tulee tunnetuksi 25.8. - 3.12.2000

Ainutlaatuisia vanhoja karttoja tutkimusmatkailija A. E. Nordenskiöldin kokoelmasta.
Snellmanin sali, Snellmaninkatu 2, Helsinki. Tuomiokirkon kivijalassa.

Järjestäjä: Helsingin yliopiston kirjasto - Suomen kansalliskirjasto

Avoimna ma-pe 10-20, la-su 11-18

Pääsymaksu: aikuiset 30 mk, lapset 7-16 v. sekä eläkeläiset ja opiskelijat 15 mk

Perhelippu (4-5 henkeä) 70 mk

Ryhmät min. 10 henk. á 25 mk

www.lib.helsinki.fi/hyk/nyt/terra.html